

# Spelenderwijs "schrijven"

## TIJDENS WERELD-ORIENTATIE OF STEM

Kleuters die kribbelen, hun "handtekening" plaatsen, lukraak letters schrijven of ze net al doelbewust uitkiezen: het is erg belangrijk om dit soort spontane evoluties in de kleuterklas goed te ondersteunen, want dat ontluikende "schrijven" is een erg goede voorspeller voor de latere leesvaardigheid. **Helena Taelman**

### Over de auteur

#### HELENA Taelman

is lerarenopleider aan de hogeschool Odisee te Aalst. Zij is de initiatiefneemster van de blog *Kleutergewijs*, en is betrokken bij verschillende taalprojecten.

Het is echter niet gemakkelijk om kleuters tot schrijven aan te zetten. Een schrijfmachine in de schrijfhoek zorgt maar voor een kortstondige opleving; een wenskast (een kist met materialen in om kinderen kaarten te laten maken voor speciale gelegenheden) doet al heel wat meer, als er tenminste een zinvolle aanleiding is om een wenskaart te schrijven. Ook een spel kan een motiverende context zijn: een verkeersboete uitschrijven op de automat bijvoorbeeld. Nieuw voor mij waren de volgende praktijktips die vertrekken vanuit wereldoriëntatie of STEM als zinvolle aanleiding om te schrijven. Ze zijn uitvoerig uitgetest door Amerikaanse kleuters.

### TIP 1: VOOR ELKE KLEUTER EEN EIGEN WETENSCHAPSDAGBOEK

Net zoals echte wetenschappers kunnen kleuters in een schriftje observaties "noteren", ideeën of voorspellingen "neerschrijven", en resultaten aangeven. Kleuters kunnen nog niet echt schrijven, maar ze kunnen wel al:

- dingen verzamelen en inkleven;
- tekenen;

- kribbelen en dan aan de leerkracht vertellen wat er "staat";
- de leerkracht vragen om een boodschap op te schrijven;
- iets labelen door een woord over te schrijven van een poster, een infoboek of een signaalkaartje (met foto en woord);
- een datumstempel gebruiken.

Die datumstempel is belangrijk om veranderingen over de tijd heen te kunnen observeren. Op die manier kun je tegen de kleuter zeggen: "Net na de zomervakantie heb je nog een groene boom getekend, maar nu ziet de boom op de speelplaats er anders uit." Voor heel



“SCHRIJFPRODUCTEN VORMEN EEN GOEDE AANLEIDING OM TE REFLECTEREN OVER WAT ER GEBEURD IS, OM PATRONEN TE ONTDEKKEN, EN OM EVOLUTIES OVER DE TIJD HEEN TE OBSERVEREN”

wat onderwerpen is tijd een belangrijk gegeven, niet alleen om de seizoenen te begrijpen, maar ook om bijvoorbeeld te snappen hoe een plant groeit. Het best kun je deze wetenschapsdagboeken introduceren met een verhaal. In het boek *Dagboek van een boer* van Angela Royston maakt de boer bijvoorbeeld zelf een dagboek. Als je dit verhaal wil gebruiken, moet je het aanpassen aan de kleuterleeftijd. Je moet ook laten zien hoe je in zo'n dagboek werkt. Wanneer er bijvoorbeeld in de ontdekhoek verschillende appels liggen, dan zeg je dat je er eentje met een vergrootglas wil bekijken, en je toont dat ook. Vervolgens laat je zien hoe je kleurtjes en potloden neemt om de kleuren in jouw dagboek na te maken, en je verwoordt hoe en waarom je dit doet. Je zegt ook dat je hier het woord 'appel' bij zal schrijven.

## **TIP 2: OBSERVEREN EN TELLEN MET EEN GRAFIEK VAN POST-ITS**

Wie gaat er met welk vervoermiddel naar school? Welke kriebeldiertjes vinden we in de speeltuin? Voor heel wat onderwerpen wil je met de kleuters tellen en vergelijken.

Je kan dit aanpakken door een grafiekje te maken met de kleuters. In het bijzijn van de kleuters schrijf je de vraag op een groot blad papier terwijl je de woorden zegt. Daarna bespreek je met de kleuters welke mogelijke antwoorden er kunnen komen, en die noteer je onderaan op de grafiek met een tekeningetje erbij, zodat de kleuters snappen wat er staat. Vervolgens deel je post-its uit. Kleuters kunnen hun antwoord op een post-it tekenen, kribbelen, of "schrijven"

met enkele letters. In plaats van het antwoord kunnen ze ook gewoon hun naam, hun eerste letter of hun 'handtekening' op de post-it schrijven. Vervolgens kleven ze de post-it in de juiste kolom.

Soms is zo'n grafiekje na één activiteit wel klaar. Soms duurt dat ook langer, bijvoorbeeld als je samen met de kleuters kriebeldiertjes op de speelplaats opspoor. Je herinnert de kleuters aan hun taak als ze naar de speelplaats vertrekken: "Waar ga je vandaag naar zoeken?" De kleuters reflecteren dan en voorspellen wat ze zullen vinden. Als de grafiek af is, kun je deze met de kleuters bespreken. Doordat de post-its allemaal van hetzelfde formaat zijn, kunnen de kleuters verschillende categorieën gemakkelijk met elkaar vergelijken.

## **WAAROM KLEUTERS LATEN "SCHRIJVEN"?**

"Schrijven" is belangrijk om STEM-activiteiten te versterken. Schrijfproducten vormen een goede aanleiding om te reflecteren over wat er gebeurd is, om patronen te ontdekken, en om evoluties over de tijd heen te observeren. Je stimuleert hiermee ook de denkontwikkeling van kleuters.

Daarnaast ondersteunt "schrijven" ook hun taalontwikkeling: niet alleen ontdekken kleuters zo hoe het schrift in elkaar zit, ze ontwikkelen in een latere fase ook hun klankbewustzijn, én hun mondelinge taalontwikkeling wordt uitgedaagd. De boodschap die ze willen noteren, moeten ze immers eerst mondeling formuleren.

## *Leestips*

- Op Pinterest vind je met de zoektermen "preschool science journal" behoorlijk wat voorbeelden en tips voor wetenschapsdagboeken.
- Het Centrum voor Taal & Onderwijs publiceerde een prima artikel over allerlei andere zelfgemaakte boeken: [www.cteno.be/downloads/publicaties/verheyden\\_2004\\_kleuters\\_zijn\\_auteur.pdf](http://www.cteno.be/downloads/publicaties/verheyden_2004_kleuters_zijn_auteur.pdf).
- Vanuit het Freinetonderwijs is er ook een website over klasdagboeken: [www.freinetbeweging.be/niveau/kleuterklas/hoe-wij-met-onze-klaskrant-werken](http://www.freinetbeweging.be/niveau/kleuterklas/hoe-wij-met-onze-klaskrant-werken).

## *Bronnen*

- Lonigan, C. J., & Shanahan, T. (2009). *Developing Early Literacy: Report of the National Early Literacy Panel. Executive Summary. A Scientific Synthesis of Early Literacy Development and Implications for Intervention. National Institute for Literacy.*
- Wheatley, B. C., Gerde, H. K., & Cabell, S. Q. (2016). Integrating Early Writing Into Science Instruction in Preschool. *The Reading Teacher*, 70(1), 83-92. In het artikel van Wheatley e.a. (2016) staan ook nog tips om te werken met plattegronden, checklists, andere types van grafieken.